

3. *Маршалл А.* Принципы экономической науки [Текст] / А. Маршалл. — Т. 1. : Пер. с англ. — М. : Прогресс, 1993. — 416 с.

4. *Мизес Л. фон.* Индивид, рынок и правовое государство [Текст] : антология : пер. с англ. / Л. фон Мизес ; ред. Д. Антисери. — СПб. : Пневма, 1999. — 196 с.

5. *Стігліц Дж. Е.* Економіка державного сектора [Текст] : пер. з англ. / Дж. Е. Стігліц. — К. : Основи, 1998. — 854 с.

6. *Хайєк Ф. А.* Право, законодавство та свобода [Текст] : в 3 т. : пер. с англ. / Ф. А. Хайєк. — К. : Сфера, 1999. — Т.1 : Правила та порядок. — 196 с.

7. Податковий кодекс України: Кодекс України, Закон, Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI: [Електронний ресурс]. — <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.

Стаття надійшла до редакції 6.05.2011 р.

УДК 336.77.067.22

Т.В. Майорова, канд. екон. наук, доцент,
завідувач кафедри банківських інвестицій,
С.В. Урванцева, старший викладач
кафедри банківських інвестицій,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

РОЛЬ БАНКІВ У ФОРМУВАННІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КАПІТАЛУ

АННОТАЦИЯ. В статье исследуется роль банков в формировании инвестиционного капитала. Проанализирована динамика банковских инвестиционных кредитов и определены проблемы участия банков в финансировании капитальных инвестиций. Предложено принять Концепцию развития системы инвестиционного кредитования в Украине.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: инвестиции, инвестиционный капитал, банковские инвестиции, банковский инвестиционный кредит.

ABSTRACT. The article deals with the role of banks in investment capital accumulation. The dynamics of bank investment loans is analyzed and the problems of banks' participation in capital investment financing are defined. It is suggested accepting the Concept of developing the investment crediting system in Ukraine.

KEY WORDS: investment, investment capital, bank investment, bank investment credit.

АНОТАЦІЯ. У статті досліджено роль банків у формуванні інвестиційного капіталу. Проаналізовано динаміку банківських інвестиційних кредитів та визначено проблеми участі банків у фінансуванні капітальних інвестицій. Запропоновано прийняти Концепцію розвитку системи інвестиційного кредитування в Україні.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: інвестиції, інвестиційний капітал, банківські інвестиції, банківський інвестиційний кредит.

Успішна реалізація завдань структурно-інноваційної стратегії країни визначальною мірою залежить від ролі банківської системи у формуванні інвестиційних ресурсів суб'єктів господарювання, насамперед, через інвестиційне кредитування. Однак, на сьогодні, основними факторами, які обмежують зацікавленість банків у розширенні практики інвестиційного кредитування, є: недостатній рівень капіталізації банківської системи; масштаби довгострокового інвестиційного кредитування обмежені короткостроковою ресурсною базою; не до кінця сформоване законодавче поле у сфері інвестиційного кредитування, що й визначає високі ризики інвестиційного кредитування, які в свою чергу враховуються у процентній ставці за кредит; висока ціна залучених ресурсів для банків, яка і визначає значною мірою вартість кредитів, що надаються; складна процедура оформлення інвестиційних кредитів; відсутність ліквідного забезпечення (високий рівень зношеності основних засобів в Україні); складність оцінки платоспроможності позичальника і кредитних ризиків інвестиційних проектів; відсутність у більшості банків ефективних механізмів та інструментів управління ризиками інвестиційного кредитування; відносно низька доходність інвестиційних кредитів порівняно з іншими банківськими продуктами та ін.

Сучасні вітчизняні науковці, у тому числі: С. Аржевітін [1], О. Вовчак [2], А. Вожжов [3], О. Воробйова [4], Б. Луців [5], А. Пересада [6], О. Чуб [7] та ін. досить ґрунтовно визначили роль банків в економічному зростанні суспільства.

Разом з тим, питання підвищення ролі банківського сектору у формуванні інвестиційного капіталу, насамперед, у контексті прийнятої *Концепція Державної цільової економічної програми розвитку інвестиційної діяльності на 2011—2015 роки* [8] потребують подальшого дослідження.

Як засвідчує світовий досвід, в умовах розвиненої ринкової економіки саме банки мають виступати у ролі організаторів та фінансових ініціаторів здійснення великих інвестиційних проектів та про-

грам. Лише вони здатні відігравати вирішальну роль у мобілізації фінансових інвестиційних ресурсів, виступаючи як провідники, а в ряді випадків — як фінансові гаранті вживаних інвестиційних заходів.

Незважаючи на те, що роль банків у формуванні інвестиційного капіталу надзвичайно велика (рис. 1), основна їх роль визначається через надання інвестиційного кредиту.

Роль інвестиційного кредитування в цілому, і банківського, зокрема, у розширеному суспільному відтворенні є незаперечною. Інвестиційний кредит — невід’ємна складова розвитку ринкового середовища є дієвим інвестиційним інструментом, засобом не тільки розвитку, але й розширення промисловості та фінансування соціальної сфери. Завдяки йому зменшується або відпадає потреба у обов’язковому накопиченні власних коштів для фінансування інвестиційних проектів. Таким чином, допомагаючи здійснювати безперервність відтворювального процесу, інвестиційний кредит разом з тим є фактором його прискорення.

Як свідчать дані Державного комітету статистики України (табл. 1), головним джерелом фінансування капітальних вкладень, як і раніше, залишаються власні кошти підприємств та організацій, причому їх питома вага у структурі джерел становить більше 50 %.

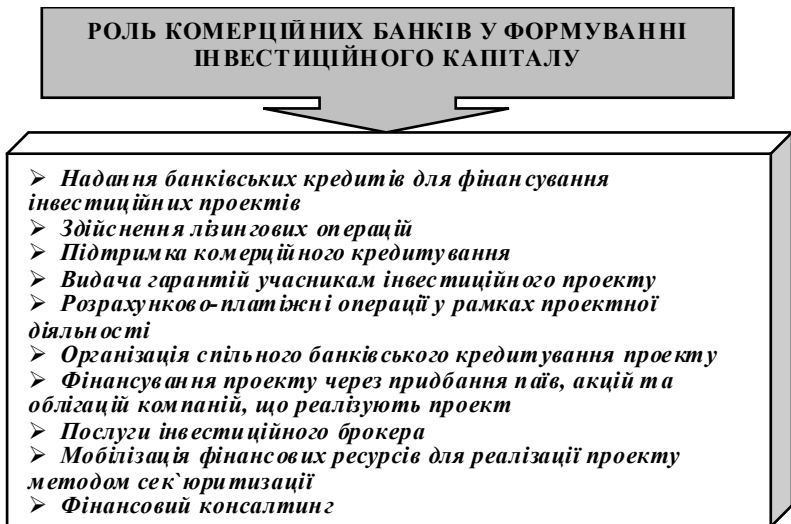

Рис. 1. Роль комерційних банків у фінансовому забезпеченні інвестиційної діяльності [6, с.168]

Таблиця 1

КАПІТАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ ЗА ДЖЕРЕЛАМИ
ФІНАНСУВАННЯ, НА КІНЕЦЬ ПЕРІОДУ [9], %

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Всього, у т.ч. за рахунок:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
коштів державного бюджету	5,5	5,5	5,6	6,5	4,3	6,3
коштів місцевих бюджетів	4,2	4,3	3,9	4,5	2,6	2,9
власних коштів підприємств та організацій	57,4	57,8	56,5	59,8	67,0	55,7
коштів іноземних інвесторів	5,0	3,7	3,5	3,4	3,9	2,3
коштів інвестиційних фондів	...	5,6	5,2	1,5	1,7	н/д
коштів населення на індивіду- альне житлове будівництво	3,3	4,1	4,5	3,4	5,9	10,7
кредитів банків та інших позик	14,8	15,5	16,6	14,3	13,0	13,7
інших джерел фінансування	9,8	3,5	4,2	6,6	1,6	3,8
<i>н/д – немає даних</i>						

Якщо до 2007 р. ми спостерігаємо збільшення кредитів на фінансування капітальних інвестицій, то на кінець 2009 р. їх частка скоротилася на 3,6 % і склала 13 %. Відповідно у 2010р. їх частка зросла до 13,7 %.

Сьогодні банківський інвестиційний кредит є практично недоступним для більшості підприємств, що зумовлено негативними наслідками фінансово-економічної кризи. Підтвердженням цьому є динаміка обсягу виданих протягом останніх років інвестиційних кредитів (табл. 2).

Як бачимо, у 2009 р. темпи зростання обсягу наданих інвестиційних кредитів скоротились, у той час як кредити на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості зменшились, а їх частка у 2008—2009 рр. лишалась незмінною. Станом на кінець 2010 р. обсяги виданих кредитів уже перевищили рівень попереднього року, що пов'язано із відновленням програм кредитування рядом вітчизняних банків. Однак цього не сталося відносно саме до позик інвестиційного характеру, що пов'язано із їхньою специфікою та рівнем привабливості для банків.

Таблиця 2

**ІНВЕСТИЦІЙНІ КРЕДИТИ, НАДАНІ ДЕПОЗИТНИМИ
КОРПОРАЦІЯМИ НЕФІНАНСОВИМ КОРПОРАЦІЯМ У 2006—2010 рр.
(СТАНОМ НА КІНЕЦЬ ПЕРІОДУ) [10]**

Період	Усього виданих кредитів, млн грн	Усього виданих інвестиційних кредитів, млн грн	Частка інвестиційних кредитів в загальній сумі кредитів, %	На придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості		Інші кредити в інвестиційну діяльність	
				частка в загальній сумі кредитів, %	усього, млн грн	частка в загальній сумі кредитів, %	усього, млн грн
2006	160 503	22 987	14,3	4,0	6 405	10,3	16 582
2007	260 476	43 205	16,6	4,1	10 618	12,5	32 587
2008	443 665	84 525	19,1	4,1	18 262	14,9	66 263
2009	462 215	88 456	19,1	3,8	17 670	15,3	70 786
2010	500961	85 255	17,0	2,7	13 612	14,3	71 643

З метою активізації банківського інвестиційного кредитування в Україні необхідно у першу чергу покращити нормативно-правову базу інвестиційного кредитування, адже відносини кредитування, що пов'язані з інвестиційною діяльністю, мають бути чітко регламентовані законодавчими актами, що мають відображати специфіку подібних відносин.

Мають бути прийняті і нормативно-правові акти, які захищатимуть права кредиторів, а відтак будуть знижувати ризики при інвестиційному кредитуванні.

Окремого розгляду вимагає проблема високих процентних ставок на інвестиційні кредити. Вирішення проблеми ми бачимо через: підтримання стабільної монетарної політики; зниження фінансових ризиків; підвищення конкуренції серед банків та інших фінансових інституцій.

Варто зазначити, що будь-яка інвестиційна діяльність супроводжується підвищеною ризикованістю, а отже виникає потреба у страхуванні конкретних інвестиційних проектів. Причому операції з інвестування мають бути застрахованими на умовах, вигідних і

страховим компаніям, і інвестору. Страхуватися має не тільки проект, але й ризик неповернення коштів позичальником при отриманні інвестиційного кредиту. Поки що страховий ринок не готовий вирішити цього завдання — інвестиційні проекти здебільшого непривабливі і, як наслідок, ризиковані. Це пов'язано і з суб'єктивними (непорядність клієнта, безперспективний проект, відсутність гарантій фінансування проекту тощо), і з об'єктивними чинниками (макроекономічна нестабільність, недосконала податкова система, криза платежів, відсутність платоспроможного попиту і т. ін.). Але слід пам'ятати, що створення системи страхування і перестрахування вкладень у реальний сектор необхідне ще й для того, щоб активізувати банки у здійсненні доступного довгострокового інвестиційного (а не дотаційного) кредитування.

Для забезпечення належних умов кредитування комерційними банками інвестиційної діяльності необхідно запровадити ефективне управління ліквідністю банківської системи шляхом постійних прозорих операцій НБУ на відкритому ринку, що сприятиме використанню широкого спектра фінансових інструментів та подальшому розвитку інвестиційної сфери.

Для активізації ролі банків у формуванні інвестиційного капіталу вітчизняних підприємств варто також було б прийняти **Концепцію (Стратегію) розвитку системи інвестиційного кредитування в Україні**, на кшталт іпотечної концепції [11], яка б передбачала наступне: розвиток різних форм банківського кредитування інвестиційних проектів; зниження ставки податку на ту частку прибутку банку, яка спрямовується на фінансування інвестиційних проектів; запровадження державних гарантій щодо кредитування банками стратегічних інвестиційних та інноваційних проектів; запровадження механізму державних дотацій (як для підприємств, так і для банків) для відшкодування відсоткових ставок за кредитами на інвестиційні цілі; чітке законодавче окреслення меж банківського інвестиційного кредитування; застосування довготермінового рефінансування НБУ банків під інвестиційні проекти; запровадження ефективних механізмів стимулювання довгострокового кредитування банків через цільове рефінансування; заохочення участі іноземних банків для посилення конкуренції на інвестиційному ринку, яка змушуватиме українські банки спрощувати умови отримання інвестиційних кредитів та зменшувати процентні ставки за ними; запровадження заходів, які забезпечують розвиток участі банків у створенні фінансово-

промислових груп; врегулювання ризику і рівня прибутковості операцій з інвестування, у тому числі через запровадження механізму страхування інвестиційних ризиків банків.

Основним результатом від реалізації такої Концепції має стати: створення інфраструктури ринку інвестиційного кредитування; збільшення фінансової складової інвестиційного капіталу; створення системи ефективних заходів впливу фінансово-кредитної політики на розвиток інвестиційного кредитування через дієві фінансові інструменти; створення правового механізму регулювання економіки, який забезпечить фінансово-кредитним установам належне місце в інвестиційному процесі для поєднання фінансово-банківського та промислового капіталів; врегулювання ризику та рівня прибутковості операцій, пов'язаних із інвестиціями, а також правових умов перетворення короткострокових фінансових ресурсів у довгостроковий інвестиційний капітал; сприяння залучення іноземного боргового капіталу у фінансуванні вітчизняної економіки.

Література

1. *Аржевітін С.М.* Трансформація грошово-кредитних відносин у сучасній економіці України : [монографія] / С. Аржевітін. — К.: Майстерня книги, 2010. — 384 с.
2. *Вовчак О. Д.* Державне регулювання банківської інвестиційної діяльності в Україні: дис... д-ра екон. наук: 08.02.03 / Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. — Л., 2006. — 454 л.
3. *Вожжов А.П.* Природа и механизм трансформации банковских ресурсов: дис... д-ра экон. наук: 08.00.08 / Украинская академия банковского дела Национального банка Украины. — Сумы, 2007. — 442 л.
4. *Воробйова О.І.* Основи формування і використання кредитно-інвестиційного потенціалу банків України // ІНВЕСТИЦІЇ: практика та досвід. — 2010. — №20. — С. 3—5.
5. *Луців Б.Л.* Банківська діяльність у сфері інвестицій : [монографія] / Б. Луців. — Тернопіль : Економічна думка, Карт-бланш, 2001. — 320 с.
6. *Пересада А.А.* Управління банківськими інвестиціям : монографія // Пересада А.А., Майорова Т.В. — К. : КНЕУ, 2005. — 388 с.
7. *Чуб О.О.* Банки в глобальній економіці : [монографія] / О.О. Чуб. — К.: КНЕУ, 2009. — 340 с.
8. Концепція Державної цільової економічної програми розвитку інвестиційної діяльності на 2011—2015 роки: Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 вересня 2010 р. № 1900-р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.in.gov.ua/index.php?get=57>

9. Капітальні інвестиції за джерелами фінансування / [Електронний ресурс]. — Доступно з: <http://www.ukrstat.gov.ua>

10. Статистичний бюлетень Національного банку України за 2010 р. / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <<http://www.bank.gov.ua>>

11. Про схвалення Концепції створення національної системи іпотечного кредитування: Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 серпня 2004 р. № 559-р.

Стаття надійшла до редакції 6 червня 2011 р.

УДК-336.774.3

Н.Л. Островська, аспірантка
кафедри банківської справи,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»,
начальник управління кредитування
Публічного акціонерного товариства
Комерційний банк «Глобус», м. Київ

ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ КРЕДИТНОГО МОНІТОРИНГУ

АННОТАЦИЯ. Рассмотрена организация процесса кредитного мониторинга в трех современных американских банках: выяснены причины и порядок реорганизации соответствующих подразделений в банках, а также последующие перспективы развития кредитного мониторинга в отечественных банках.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: кредитный мониторинг, риск-менеджмент, кредитная деятельность, Basel II.

ABSTRACT. Organization of process of the credit monitoring is considered in three modern American banks: reasons and order of reorganization of the proper subsections are found out in banks, and also subsequent prospects of development of the credit monitoring in domestic banks.

KEY WORDS: credit monitoring, risk-management, credit activity діяльність, Basel II.

АННОТАЦІЯ. Розглянуто організацію процесу кредитного моніторингу в трьох сучасних американських банках: з'ясовано причини та порядок реорганізації відповідних підрозділів в банках, а також подальші перспективи розвитку кредитного моніторингу у вітчизняних банках.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: кредитний моніторинг, ризик-менеджмент, кредитна діяльність, Basel II.